

Sebess Dénes beszéde az erdélyi román mozgalomról és a székelyek gazdasági megsegítése tárgyában az 1902. évi költségvetés vitájában¹

Bevezetéstől felhívja a figyelmet a nemzetiségi kérdés megoldatlanságában rejlő nagy veszedelemre, mely pusztulással fenyegeti államiságunkat. A kormány nemzetiségi politikája kimerül a „magyar politikai nemzet” frázisának hangoztatásában. Ez a politika és a Papp József által hangoztatott szép szóvirágok eltérítik a közvélemény figyelmét a megoldatlan nemzetiségi kérdésben fenyegető veszélyről. Felhossa, hogy 1867-ben voltak román nemzetiségi nyilatkozatok is az unió ügyében, de szüntelenül fennállott a nagyromán állam (felszólaló szerint „Dáko-Románia”) megvalósítását célzó politikai mozgalom. Ez az erdélyi román nemzetiségi mozgalom célja, mely ezt a célt a történelem folyamán ismételtén a Bécs felé való gravitálással igyekszik megközelíteni. Megemlíti, hogy a kolozsvári Nemzeti Múzeumban őrznek egy levelet (*Ribiczei-féle levél*), melynek szövege arra enged következtetni, hogy 1784-ben *Hóra II. József* bejegyzésével indította meg felkelését. 1848-ban is bécsi ösztönzésre fordult a román mozgalom a magyarok ellen. 1884-ben — idézi tovább a felszólaló *Jancsó Benedek* adataiból — a nagyszombeni esküdtszék előtt *Barijiu* is a császártól várta a román jogok visszaállítását. A román politika fő gondolata és alaptörékveése Erdély Romániához csatolása.

... A nemzetiségi törvény volt hivatva arra, hogy ezeket a faji elementáris folyamatokat törvényes korlátok közé szorítsa. A törvény létrejövetele báró Eötvös József ideális elképzelésének és Deák Ferenc békülékeny szellemének volt köszönhető. Ez a törvény maga a legnagyobb naivitás, mert akkor, amikor bevezető soraiban azt mondja, amint azt itt Hódossy Imre t. képviselő úr részletesen ismertette, amikor bevezetésében olyan tényeket konstatált, amelyek elévülhetetlen jogai a magyar nemzetnek, (*Halljuk! Halljuk!*) következő szakaszaiban meg olyan koncessziókat tesz, amelyeket megadni nem szabad. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*)

Hogy ez a törvény mennyire helytelen, hogy mennyire ellenkezett a magyar állami érdekekkel, de mennyire nem elégitette ki a nemzetiségi törekvéseket, a nemzetiségek követelményeit sem, azt az akkori nemzetiségi vita tanúsítja legjobban. Az összes nemzetiségek vezetői felálltak (*Zaj. Elnök csenget*) és visszautasították a nemzetiségi törvényt. Felállott Mocsonyi, aki a románoknak, elismerem, hazafias vezére volt, és ő hosszú beszédben kifejtette azt, hogy a román aspirációk most egyelőre megelégedeznek azzal, hogy külön nyelvvidékeket, külön nyelvterületeket kapjanak.

Célját ez a törvény nem is érte el, mert ahelyett, hogy hozzájárult volna ahhoz, hogy a magyar nemzeti állam konszolidálásának legyen biztosítéka, valóságos trójai faló lett, amely becsempészni engedte a harcosokat a nemzeti állam bástyái közé, annak romlására. E törvény holt törvény, amely csak arra alkalmas, hogy mint a temetetlen hulla szaga, megfertőztesse a nemzeti állam ideájának szent levegőjét. (*Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.*) E törvényt el kell törölni, mert, t. képviselőház, e törvény akkor, amikor a nemzetiségeknek nyelvi engedményeket adott, akkor azt szigorú garanciákhoz köthette, amelyek mindannyian oda konkludáltak, hogy legyenek a nemzetiségek a magyar nemzeti állam őszinte híveivé, törekedjenek a nemzeti állam kiépítésére. (*Ügy van! Ügy van! a szélsőbaloldalon.*) Ezt a garanciát a nemzetiségek be nem váltották, és ezzel elvesztették jogukat azokhoz a koncessziókhöz, amelyeket a nemzetiségi törvényben elég hibásan lefektettek. (*Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.*)

A nemzetiségi törvény meghozatalának első politikai jelentősége a románok részéről a passzivitás kimondása volt. Ez a passzivitás jelszó; kifejtette ezt Papp József t. képviselő úr, hogy üres jelszónak látszik, mert hiszen a románok nagy tömege, állítom én is, soha nem gondolt a passzivitásra, mindig részt vett a politikai küzdelmekben, gyakorolta mindig választói jogát. De azért a passzivitás veszedelmes álarc, t. képviselőház, mert ez álarc alatt vitték beje a tár-

¹ Közli: Képv. Napló, 1901—1906, II. 306—309. 1.

sadalmi erőket a politikai küzdelmekbe, az egyházat, az iskolát, a hitelrendszert, ez álarc alatt működtek társadalmi erőikkel arra, hogy a magyar nemzeti állam egysége megbontassék.

Hogy mennyire veszedelmesek voltak e törekvések Erdélyben, erre nézve legyen szabad rámutatnom arra az etnográfiai helyzetre, amelyben Erdély magyarsága van. *(Halljuk!)* Erdélyt félkör alakban veszi körül Románia. Ott, ahol Románia végződik, amely független királyság, ott kezdődik Beszterce-Naszód megyével az a román terület, amely le egészen Krassó-Szörény megyéig és egészen Magyarorszáig tart. Ez erős páncélként veszi körül Erdély magyarságát; Erdély magyarsága pedig kompakt, egységes és erős tömegben a Székelyföldön lakik csupán. A Székelyföld az a bástya, amely a román nemzetiségi törekvéseknek erős gátja volt. A Székelyföldön törték meg mindeddig a román nemzetiségi törekvések. Átlátták ezt a román nemzetiség vezetői és a gazdasági harc, a társadalmi harc e terület ellen indult meg.

Uray Imre: Még sem csinált a kormány semmit sem!

Sebess Dénes: E terület ellen indult meg az az elkeseredett küzdelem, amely rövid idő alatt odafejlesztette a Székelyföld etnográfiai képét, hogy ma már az a Székelyföld nem többé az a kompakt terület, ma már át meg át van szöve a román nemzetiségű lakosokkal, román nemzetiségű érdekekkel, ma már a Székelyföldnek különösen a háromszéki területe, tökéletesen át van törve. *(Úgy van! a szélsőbaloldalon.)*

A leghatalmasabb tényező, t. képviselőház, e folyamat előidézésében a román nemzeti bankok voltak. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbaloldalon.)* Az Albina, amely 1871-ben alakult 1 200 000 korona alaptőkével, ma már 6 732 452 korona forgalmat mutat ki; 13 000 koronát adott jótékony célra bevallottan, de töméntelen sok pénzt adott a zárszámadásokban ki nem tüntetett módon jótékony célokra, amely jótékony célok alatt mindig a román nemzetiségi célokat kell érteni. Ott vannak szövetkezve az Albinával a kolozsvári Economul, a gyulafehérvári Julia, Désen a Somesána, Bánffy-Hunyadon a Vladeasa, Balázsfalván a Patria, Fogarason a Furnica, Szászrégenben az Uresiana, Szászsebesen a Sebesiana, Szászvároson az Ardeleana, Tordán az Aresana, Zalatnán a Zalatneana. Ezek a pénzüntézetek szövetkeztek egymással; ezek a pénzüntézetek egymással szövetkezve, egységes gazdasági célt követtek, s ez a cél arra irányult, hogy a Székelyföld kisajátíttassék. *(Úgy van! a szélsőbaloldalon.)* E pénzüntézetek azzal korántsem törődnek, hogy a román parasztsztyályt, a román nyomorult földművelő osztályt teljesen tönkreteszik. Ők nem azt akarják, hogy a román kisebb birtokososztályt lábra segítsék, hanem középbirtokososztályt, intelligenciát akarnak maguknak, habár a román kisebb birtokosok romjain is, felépíteni *(Úgy van! a szélsőbaloldalon);* elsősorban kitelepíteni a Székelyföldet, és másodsorban román középbirtokosokkal betelepíteni, román intelligenciával; előrelátó politikával ebben látják ők azt, ami Erdélyben a hegemoniát majdan számukra biztosítja...

Az új román nemzeti párt megalakulása és az aktivitásra való áttérés arra vall, hogy elég erősnek érzik magukat a nyílt politikai harc felvételére. Az új nemzeti párt megalakulása korántsem jelenti a politikának a fordulását, hanem igenis jelenti a politikának intenzívebb voltát, előretörését, új alapokon, de hasonló célból való továbbkövetését. A kormányzati politika részéről az egyedüli helyes lépés az lett volna, hogy azt a területet, amely a román nemzeti törekvések természetes gátjával szolgált, a gazdasági fegyverek minden nemével bőségesen ellássa. A mi nemzetiségi politikánk igen változatos rendszerekre tekint vissza. Volt ok nélküli erőszak politikája, volt kapkodó, tervszerűtlen paktumpolitika, de mindannyija megegyezett a mai nemzetiségi politikával, amely a legrégebb az összesek közül, mert azt már őseink hozták magukkal Ázsiából, ti. a tétlenség, a semmütevés politikája, az ázsiai nyugalom politikája. Minden eddigi nemzetiségi politika megegyezett abban, hogy a nemzetiségi kérdés megoldását csupán a nemzetiségek szempontjából tartotta szükségesnek, és nem abból az egyedül helyes szempontból, hogy azt a területet, népet, amely a legintenzívebb támadásoknak van kitéve, erősítse, fejlessze, s úgy gazdaságilag, mint kultúráilag a védelem fegyvereivel ellássa. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Én nem akarok részletesen kiterjeszkedni a Székelyföld bajainak felsorolására, hiszen lesz alkalmam és módom erre még rámutatni. Csak jelzem most, hogy a sűrű népességű Székelyföldön a közgazdasági bajok ma oly égetően sürgős megoldást várnak, amelyhez fogható a magyar állam területén egyetlen vidék sem képes felmutatni. Hiszen közmondás, a gagyi székely mondja, hogy nem meri a földjét végigszántani, mert fél, hogy a túlsó fele felbillen; olyan kicsi az egész. Hogy mégis ezer éven keresztül tudta fenntartani azt a földet a magyar állam számára, az igazán bámulatos, azt annak lehet tulajdonítani, hogy ez a nép el volt látva nagy nemzetiségi közvagyonnal, nagy közhavasokkal, közlegelőkkel, amelyeken intenzív állattenyésztést űzhetett. De meghozták az arányosítási törvényt. Ennek rendelkezései az úrbéri természetű közbirtokosságokat feldarabolás alá rendelték. Hibás, gonosz magyarázattal a Székelyföldre is alkalmazták annak rendelkezéseit, holott ott úrbéri természetű közbirtokosság sohasem volt, és ma ott állunk, hogy elkótyavetyélve, elpredálva áll ez a nemzeti vagyon. Potom áron, idegen vállalkozók kezébe került, és ma a Székelyföldön felhangzik a jajgatás, melyet igen jól jellemez egyik miniszterhez intézett beadványában a zetelaki székely e kéréssel: Engedtessek meg neki, ha már az ezeréves földről elküldetett, kiűzetett, hogy botot vágjon, mely neki koldusbotra elégséges lesz. Ezeket a közgazdasági bajokat nemcsak az arányosítási törvény helytelen keresztülvitele okozta, hanem nagymértékben fokozta azokat a tagosítási törvény és a legelőtörvény legelést tiltó rendelkezése. De nemcsak a mezőgazdasági bajok azok, amelyek intenzív és sürgős orvoslást igényelnek, hanem ott vannak az ipari bajok is. A Székelyföldön uralkodó válságot két tényező idézte elő. Az egyik, t. ház, a helytelen, az ellenséges vasúti politika, a másik pedig a román vámháború. Míg a száz városok az ő okos, előrelátó nemzetiségi politikájukkal, amelyet paktumos politikának nevezhetünk, belejutottak a világforgalom központjába; míg a száz városok a kolozsvári—predeáli vasútvonallal a fővonalba jutottak, s élvezik egy erős vasúti vonalnak minden kereskedelmi áldásait: addig a Székelyföld a világforgalomból teljesen ki van vetve. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon*), zsákutcába jutottak a legnagyobb ipart űző székely városok; Marosvásárhely, Sepsiszentgyörgy, Kézdivásárhely, Csíkszereda stb. közül egyiknek sincs a fővonallal csatlakozó vasúti vonala; mindegyik zsákutcába került; valamennyi vicinális vasúti vonalak mellett fekszik. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Ha ez nem meggondolatlan vasúti politika; ha ez nem botor vasúti politika, t. ház (*Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Egy hang ugyanott: Ez az igazi kifejezés!*), úgy nem tudom, mit lehet annak nevezni.

T. ház! A székely vasutak kiépítését már minden oldalról több ízben erőlyesen sürgették. Törvény is rendelkezik róluk: az 1885: VII. tc. Ott van Bedőházy János képviselő úr interpellációja, amelyre már hónapok óta nem válaszolnak (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon*), amelyre Hegedüs Sándor kereskedelemügyi miniszter nem tartja érdemesnek, hogy válaszoljon, s amelyben a nevezett képviselő úr fölveti a kérdést, hogy mi lesz végre a székely vasutak ügyében? (*Mozgás a szélsőbaloldalon. Egy hang ugyanott: A 30 nap már régen elmúlt!*) Pedig nemcsak politikai okok sürgetik, a törvény kötelező erejében bízva több vállalkozó a felépítendő vasút mentén gyárakat, fűrésztelepeket, talpszeg-gyárakat építtetett fel, amelyek most üzemeiket kénytelenek beszüntetni azért, mert a vasút nem épült fel. (*Úgy van! Úgy van! Mozgás a szélsőbaloldalon.*) Hiszen itt magánjogi kártérítési igényről is lehetne szó az állammal, a kormányzati politikával szemben. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) E vasút felépítése elsőrendű szükség, mert enélkül a székelyföldi ipar a maga elmaradott állapotából ki nem vetkőztethető. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

A román vámháború volt a másik tényező, amely a székelyföldi ipart megölte. A székelyföldi városok látták el azelőtt Romániát az ipari produktumokkal. 1886-ban, itt nem részletezhető közgazdasági okokból (*Halljuk! Halljuk!*) egészségtelen közgazdasági állapot fejlődött ki köztünk és Románia között. Románia azért, hogy vámsorompókkal zárkózott el tőlünk, tökéletesen függetlenítette magát az erdélyi ipartól, de egyszerűen szerencsétlen helyzetbe hozta az erdélyi iparúzó városokat. Ekkor az lett volna a helyes kormányzati politika, hogyha már nagy és fontos közgazdasági szempontokból a Székelyföld elvesztette a Keletet, elvesztette

Romániát: tegyék hozzáférhetővé a Nyugatnak, építsék ki a vasutakat. (*Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.*) És, t. ház, ez nem történt meg!

T. ház! Két roppant nagy fontosságú tanulság rejlik a Romániával szemben való viszonyunkban. Az egyik tanulságra különösen Rubinek Gyula t. képviselőtársam figyelmét hívom fel. Ő tegnapelőtti beszédében öngyilkos politikának nevezte azt, ha mi az önálló vámterületet követeljük. Én felhívom figyelmét Romániára (*Halljuk! Halljuk!*); ez a kis állam, amely sokkal inkább agrikultúrállam mint Magyarország, amelynek ipari elmaradottsága Magyarország elmaradottságához hasonlíthatatlan volt; ez a kis Románia erős sovíniszta eszközökkel önálló vámterületen erős ipart, pezsgő kereskedelmet volt képes magának teremteni. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Kubik Béla: Mert nem gyávák!

Sebess Dénes: 1886-ban, amidőn Románia a vámsorompókat felállította, hoztak ott egy új ipartörvényt, amely szerint az ott keletkező ipari vállalatok, ha azokba legalább 50 ezer frank tőkét fektetnek be, ingyen területet, vámmentességet, szállítási kedvezményeket kapnak. És, íme, alig egypár év alatt mintegy 120 iparvállalat keletkezett, több mint 30 millió tőkével, amelyek több mint 8 ezer munkást foglalkoztatnak. Pezsgő ipari élet van ott, és ha most a legközelebbi események arra látszanak is mutatni, hogy Románia némi válsággal küzd, ez korántsem az önnálló vámterületre vezethető vissza, hanem egészen más közgazdasági tényezőkre. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Íme, a kis Románia példája megmutatta azt, hogy önérzetes nemzeti politikával igenis lehet önálló és jó gazdasági helyzetet teremteni. . .

Beszéde befejező részében a Romániában letelepült magyar munkások és iparosok helyzetével és betöltendő szerepével foglalkozik, majd az erdélyi magyar gazdasági érdekek fokozott védelmét ajánlja. — A költészetet nem fogadja el.

E

1902 nov. 4

*Bedőházy János felszólalása a Románia felé irányuló tömeges székely kivándorlásról az 1903. év első negyedében fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat vitájában*¹

Újabb időben sok szó esett arról az ijesztőleg erősülő kivándorlásról, amely hazánk keleti részéből, a Székelyföldről, a Balkán félszigetre és különösen a szomszéd Romániába történik. (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) E kivándorlás csökkentésére a törvényes intézkedéseket elvárva, nem lehet ez alkalommal szándékom ez ügygel behatóbban foglalkozni (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon*), azt azonban valószínűnek állítom, hogy a kivándorlást, mint egy már ezer év óta tartó népáramlatot, azonnal megszüntetni bármiféle törvényalkotással is teljesen lehetetlen, amit az is mutat, hogy a székely ember pl. Moldovát máig sem tartja külföldnek, hanem azt mondja: „Megyek be Moldovába” és „megyek ki Magyarországra”. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) De bizonyos tekintetben szükségesnek sem tartom, hogy ez a kivándorlás a maga minimális mértékében teljesen megszüntettség, megakadályoztassék, mert hiszen az, ami most átkot hoz reánk, egykor áldássá válhatik, amennyiben a külföldön a magyar érdekeknek exponenseit fogjuk az ott megvagyonosodott, tekintélyre szert tett kereskedőkben, iparosokban találni. Csakhogy ezek, mint ilyen exponensek csak akkor jöhetnek tekintetbe, ha faj-

¹ A Románia felé irányuló székely vándormozgalomról és kivándorlásról az erdélyi román nemzetiségi sajtó — mint említettük — már a kilencvenes évek elején beszámol. (*Noti ospeji în România*, G. Tr. 1891 jún. 26; 132. sz.) Említett cikk a székelyeken kívül ezeknél kisebb számú erdélyi román, Máramaros megyei magyar és Munkács környéki ruszin mezőgazdasági idénymunkásról is hírt ad. — A szemelvény szövegét közli: *Képv. Napló*, 1901—1906, VIII. 197—198. l.